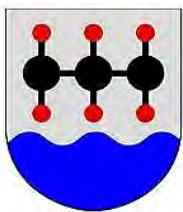

STENUNGSUND

KUNGÄLV

INLANDET

Medlem av Sveriges Släktforskarförbund

INLANDS SLÄKTFORSKARFÖRENINGENS MEDLEMSTIDNING

ISSN 1401-7261

Årgång 18 nummer 1

26 februari 2010

Öar i Väst

Med början i detta nummer av INLANDET kommer Evert Samuelssons skrift *Öar i Väst* att vara ett återkommande inslag i tidningen.

Evert Samuelsson, som bor i Bankeryd, har forskat mycket i vårt område, bl.a. med Åslög Svensson. Tillsammans har de givit ut böckerna *Gårdarna i Tjuvkil* och *Bremnäs by*.

Föreningen är mycket tacksam för att vi får publicera *Öar i Väst* och tackar än en gång Evert. Vi bugar och tackar!

Inbetalningskort för årsavgiften 2010 bifogas detta nummer av INLANDET. Tyvärr är det inte ifyllt pga. krånglande datorer mm. Om Du använder bifogat inbetalningskort fyller Du i plusgironummer **438 28 03-7**. Vidare beloppet **150:-**, **ditt namn** och **ditt medlemsnummer** som Du hittar i matrikeln längre bak i tidningen. Betalningsmottagare är **Inlands Släktforskare**.

Betalar Du på annat sätt, ange **namn och medlemsnummer**.

Jag ber om ursäkt för att det inte blev som det brukar, men lovar att återkomma nästa år med ett riktigt ifyllt inbetalningskort.

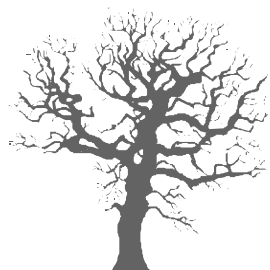
Roger Björkstam, kassör, medlemsregistrator.

Anbytarträffar

I Hembygdsföreningens prästgårdsladugård i Torsby vid följande datum 2010: 11/3, 8/4 och 6/5 (obs! datum), 16/9 (obs! datum), 14/10 och 11/11. Vi börjar kl. 11:00.

På kvällstid 18-20:00 även dessa datum 2010: 17/3 och 14/4, 20/10 och 17/11.

I Humlebråten i Ödsmål vid följande datum 2010: 27/2, 27/3 och 24/4, 25/9, 23/10 och 20/11. Vi börjar kl. 10 till ca. 13:00.

Årsmöte den 11 mars i Folkets Hus, Ytterby.
Se kallelse på sista sidan.

STYRELSEN

Ordf.	Jan Augustsson	Stenåldersgatan 63 442 54 YTTERBY	Tel: 0303-91597 jan.g.augustsson@gmail.com
V. ordf.	Maj Eriksson	Neros väg 8 444 60 STORA HÖGA	Tel: 0303-777562 sven-morgan@telia.com
Suppl.	Astrid Svensson	Skålldal 260 442 96 KODE	Tel: 0303-54089 astrid.svensson@home.se
Kassör	Roger Björkstam	Smällen 120 442 51 YTTERBY	Tel: 0705-223125 rbj@home.se
Ledamot	Stig Rutgersson	Granneby 160 442 95 HÅLTA	Tel: 0303-227701 stigrutger@home.se
Sekr.	Leila Hjerpe	Gusseröd 459 91 LJUNGSKILE	Tel: 0303-774034 leilahjerpe@yahoo.se
Suppl.	Kenneth Bengtsson	Ö Hälledalen 112 444 79 SVENSHÖGEN	Tel: 0303-774060 kenneth5604@hotmail.com
Suppl.	Anders Ryberg	Träringen 24 416 78 GÖTEBORG	Tel: 031-242716 anders@rydato.com

REVISORER

Ord.	Nils Emanuelsson	Videgatan 8 444 42 STENUNGSUND	Tel: 0303-771143
Ord.	Margit Olsson	Hålebacken 181 472 91 STILLINGSÖN	Tel: 0304-43349
Suppl.	Sune Hermansson	Skogomevägen 18 422 50 HISINGS BACKA	Tel: 031-551363

VALBEREDNING

Lisbeth Andersson	Jorsalagatan 8 442 39 KUNGÄLV	Tel: 0303-14188
Anette Tuores	Stinneröd 260 442 92 ROMELANDA	Tel: 0303-228166
Kurt Malm	Skolvägen 4 442 50 YTTERBY	Tel: 0303-58901

Medlemsavgiften är 150:-/år. Vill Du gå med i föreningen! Betala in 150:- på plusgiro 438 28 03-7. **Ange ny medlem.** Glöm ej namn och adress.

Gåvor mottages tacksamt. Gärna böcker till vårt bibliotek.

Föreningens adress: Inlands Släktforskare c/o Roger Björkstam Smällen 120 442 54 YTTERBY. Org.nr: 802430-8374. Medlemsnr. i SSF: 16196. Upplaga 225 ex. ISSN 1401-7261.

MEDLEMSBIBLIOTEKET

i Laggårn

Du är välkommen att låna böcker och läsa i lugn och ro hemma. Böckerna är numrerade och det finns ett blad för varje bok i en pärm, som står bredvid böckerna. Du skriver ditt namn och telnr på det numrerade bladet och datum för lånet. När Du lämnar tillbaka boken så skriver Du in återlämningsdatum. Lånetiden är en månad.

Ordföranden har ordet.

Julhelgen har nyss tagit slut. Äntligen fick vi snö på marken att glädjas åt, det var verkligen ett bra tag sedan det hände. I mars 2008 blev jag vald till ordförande för föreningen. Det har varit en fantastisk trevlig period i mitt liv. Den styrelsen som jag har arbetat med har varit alldeles förträfflig och NI alla skall ha ett stort tack för ert engagemang och samarbetsvilja.

Då jag vid stämman nu i mars avgår på grund av hälsoskäl, vill jag även tacka alla övriga medlemmar jag träffat under dessa år.

Släktforskare är ett trevligt släkte, den 1 december kom ett mail in i min dator, det var en svensk-amerikan som undrade om jag ville hjälpa honom med hans farfars far som utvandrade från Tanum i Bohuslän.

Vi har sedan dess utväxlat ett otal mail, samt pratat med varandra via Skype och internet. Det har nu blivit så att jag har släktforskarkontakt med Steve Anderson utanför Dallas i Texas, samt hans moster Carolyn Schaffer i Minnesota, dessutom finns en gammal kontakt med David Borg i Missouri. David jobbar med en hemsida som handlar om svenskar som bott, arbetat och dött i Texas. www.swedesintexas.com.

Snart skall vi ha årsstämma i föreningen, 11 mars i Folkets Hus, Ytterby. Mer om detta på baksidan av tidningen. Hoppas att många av er vill komma till mötet. En långväga gäst blir det: Kaparkaptenen Lars Gathenhielm från Onsala, i egen hög person. Missa inte detta.

Jan Augustsson

Verksamhetsberättelse 2009.

Styrelsen för Inlands Släktforskare får härmed avge följande verksamhetsberättelse för verksamhetsåret 2009:

Styrelsen har under året haft 9 protokollförda sammanträden.

Föreningen har haft ett flertal anbytarträffar både i Prästgårdsladugården i Torsby och i Humlebråten i Ödsmåls.

Under året har även ett antal kvällsöppna tillfällen funnits i Prästgårdsladugården.

Vår hemsida på internet startade i slutet av mars.

2009 års släktforskardagar i augusti var denna gång förlagda till Falköping. Leila Hjärpe var föreningens representant.

5 september hade föreningen en Kick Off dag för släktforskare i Mimers Hus. En aktivitet som markerar höststarten för släktforskare, samt även som en värvningskampanj.

Det sedvanliga höstmötet hölls även detta år på Fregatten i Stenungsund. Charlotte Börjesson var föreläsare och talade om, och visade bildhantering i datorn för släktforskningen.

Vid årsskiftet bestod föreningen av 176 medlemmar.

Verksamhetsplan 2010

Fortsätta kontinuerliga anbytarträffar i Torsby och Humlebråten.

Kvällsöppet 18.00 – 20.00 en kväll i månaden under vår och höst i Torsby.

Fortsättning på fotografering av vårt arkiv för inläggning på hemsida/hårddiskar.

Fortsätta kompletteringsinköp av Arkiv Digital's material som rör vårt område.

Deltaga i Förbundets Släktforskardagar i Örebro i augusti.

Kick Off för släktforskare i Mimers Hus den 11 september.

Arrangera ett höstmöte i november i Kungälv.

Deltaga i anbytarträff under hösten med Orust o Tjörns släktforskarföreningar.

Förbättra hanteringen av hemsidan.

Bilderna på nästa uppslag är från ett gårdsarkiv i Gilltorp i Jörlanda. Föreningen fotograferar av gamla dokument för att dessa skall kunna bevaras på ett bra sätt. Har Du gamla handlingar liggande? Hör av dig till någon i styrelsen så får Du hjälp. Foto: Roger Björkstam.

Sammendrag af Auctions Protocollet

hættet i Wulserød den 27de & 28de Mars 1833, på afslutning

Anders Petersens Løse Bø, med Betalingsansættelse til ~~Anders~~ ~~den 1ste påfølgende Onsdag~~

Nr.

1. Iwen Olseni Wulserød

1. pr. Sølver Stumler - 4. -

1. Kuff med Sten - 7. -

1. Prædige Lang Bælt væg - 5. 19.

7 et 1/2 370de - 19. -

1. H. Seng Gardin - 1. -

1. Lærst. Dæk - 1. 2. -

1. Bælt med Lær - 16. -

1. Kuff i en 96. Jærhus Gæst - 36. -

12. 32

Der 2. betalt til O. A.

2. Per Bengtson, Kyrkeby

1. Hætt & Lær Bælt i en Brændevins Panna

15. 24

Der 12. betalt til Per O. A.

3. Bernt Torbjørnsen, Wulserød

1. Brygget Bælt væg 20 et 1/2

1. 1135de - 14. 28.

1. Trætt - 24. -

5. Lær Oxf - 24. -

2. H. Skjæder - 20. -

1. Spade - 1. 5. -

2. Bælt Hætt - 30. -

1. Skolada - 26. -

1. Skælt mid Jærskærpe - 25. -

1. Tøft - 1. -

1. Kuff & Skjæder - 28. -

6. Hættler - 13. -

2. Hætt Skjæder - 1. 26. -

1. Jærge Sæ - 37. -

1. Hætt utover Lær - 32. -

1. Gættel Hætt - 7. 12. -

1. Hætt & Sæ - 1. 29. -

1. 1. - 1. -

1. Bælt Hætt - 4. 24. -

1. Arbejts Sæ - 1. 4. -

1. Trætt & Lær - 6. -

1. Skjæder Hætt - 14. -

2. Hætt & Sæ - 2. 26. -

4. Bælt - 27. -

Transporte - 42. 17.

28. 8.

Transport -

145. Herr Christian Olsen under Rambo.
1. 12. 1834. 2. 25.
1. 2. - 2. - 1. 27.

1834. 28. 4.
af 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

15

15

146. Eric Anderson: Kyrkeby.
1. 12. 1834. 2. 25.

2. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

13

147. Sven Jonsen: Kyrkeby.
1. 12. 1834. 2. 25.

1. 25. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

148. pigen Anna Andersdotter: Kyrkeby.
1. 12. 1834. 2. 25.

4. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

15

149. Johannes Jonsen: Blarup.
1. 12. 1834. 2. 25.

9. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

150. Dr. Olof Anderson: Kyrkeby.
3. 12. 1834. 2. 25.

3. 12. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

151. Arvid Elias Persson: Kyrkeby.
1. 12. 1834. 2. 25.

68. 36. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

152. Herr Johan: L. A. Bagge.
1. 12. 1834. 2. 25.

40. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

10

153. Herris Andersson: Ahlsholmsbo.
1. 12. 1834. 2. 25.

8. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

154. Olof Nilsson: Brähetorp.
1. 12. 1834. 2. 25.

12. 24. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

155. Dr. Christian Christensson: Linden.
1. 12. 1834. 2. 25.

6. 1. 1834. 28. 4.
1834. 28. 4. 1834. 28. 4.

Transport -

Nuvarande stadgar

- § 1 Syfte. Att främja kontakt och samarbete mellan släktforskare. Att verka för utbyte av forskningsresultat. Att förvalta forskningsmaterial. Att i övrigt verka för stimulans och utveckling av släktforskning i Stenungsunds och Kungälv kommuner.
- § 2 Föreningen är obunden såväl politiskt som religiöst.
- § 3 Medlemskap i föreningen erhålles av den, som erlägger av årsmötet fastställd årsavgift.
- § 4 Verksamhetsår räknas från årsmöte till årsmöte. Räkenskapsår utgöres av kalenderår.
- § 5 Årsmöte hålles före mars månads utgång. Kallelse till årsmöte utfärdas senast två veckor före utsatt mötesdag. Vid årsmötet skall verksamhetsberättelse och revisionsberättelse framläggas. Årsmötet väljer styrelse, två revisorer, en revisorssuppleant och valberedning med tre ledamöter. Styrelsen består av ordförande, sekreterare, kassör, två övriga ledamöter och två suppleanter. Ordförande och kassör utses till firmatecknare var för sig. Mandattiden är från årsmöte till årsmöte. Beslut om antal och val av ledamöter, vilka utses på två år på sådant sätt, att hälften av platserna står till förfogande varje år. Ordförande och kassör skall ej tillhöra samma valperiod. Mandattid för suppleanter och revisorer är ett år.
- § 6 Föreningsmöte sammankallas när styrelsen eller minst en fjärdedel av medlemmarna önskar detta. Kallelse till föreningsmöte utfärdas senast två veckor före utsatt mötesdag.
- § 7 Stadgeändring kan ske efter beslut av två på varandra följande föreningsmöten, varav det ena skall vara årsmöte. För stadgeändring krävs bifall av minst tre fjärdedelar av närvarande medlemmar.
- § 8 Upplösning av föreningen kan ske efter beslut av två på varandra följande föreningsmöten, varav det ena skall vara årsmöte. För upplösning krävs bifall av minst tre fjärdedelar av närvarande medlemmar. Om föreningen upplöses överlämnas eventuella tillgångar till respektive Kungälv och Stenungsunds kommuners kulturförvaltningar.

Förslaget antaget av föreningsmöte den 28 oktober 1991 och vid årsmöte den 16 mars 1992.

Förslag till nya stadgar för Inlands Släktforskare.

- § 1. Föreningens namn är Inlands Släktforskare, här nedan kallad Föreningen.
- § 2. Föreningen som är en ideell förening, har till ändamål att främja släkt- och lokalhistorisk forskning, i första hand relaterad till Inland (Kungälv och Stenungsunds kommuner), samt dokumentation med anknytning till detta, samt att främja och höja intresset för densamma.
- § 3. Varje fysisk person/familj som stöder ovan nämnda ändamål äger rätt att vara medlem. Varje medlem/familj äger en röst. Årsavgifter för kommande verksamhetsår beslutas av årsmötet. Hedersmedlemmar kan utses av årsmötet efter förslag från styrelsen. Hedersmedlemmar är avgiftsbefriade.
- § 4. Föreningens styrelse utses vid årsmötet och skall bestå av ordförande och minst sex ordinarie ledamöter, samt minst två ersättare. Styrelsen väljs alternerande på två år. Styrelsen konstituerar sig snarast efter årsmötet och utser inom sig vice ordförande, sekreterare, kassör och övriga erforderliga funktionärer. Styrelsen äger även rätt att knyta till sig andra personer som adjungerade ledamöter. Valberedning bestående av tre personer utses av årsmötet.
- § 5 Föreningens har sitt säte på Inland.
- § 6 Föreningens räkenskaper granskas av två revisorer. Revisorerna väljs alternerande på två år av årsmötet. Dessutom väljs två revisorsersättare; dessa väljs alternerande på två år. Vid val av revisorer får inte styrelsens ledamöter delta.
- § 7 Föreningens verksamhetsår och räkenskapsår sammanfaller med kalenderår. Räkenskaper, protokoll och årsberättelser skall vara revisorerna tillhanda senast sex veckor före årsmötet.
- § 8 Kallelse till ordinarie årsmöte och extra årsmöte utsändes, på det sätt styrelsen finner lämpligt, minst fyra veckor i förväg. Inför ordinarie årsmöte skall verksamhets- och revisionsberättelserna finnas tillgängliga hos styrelsen fyra veckor i förväg.

§9 Ordinarie årsmöte hålles årligen under mars eller april månad. Motioner och förslag till årsmötet skall vara styrelsen tillhanda senast två veckor före årsmötet. Vid samma tidpunkt skall styrelsens förslag och framställningar till årsmötet finnas tillgängliga.

Extra årsmöte hålls när styrelsen, revisorerna eller minst en femtedel av medlemmarna kräver detta. Krav på extra årsmöte lämnas till ordförande tillsammans med en presentation av de ärenden man vill ha behandlade.

Vid ordinarie årsmöte skall följande ärenden förekomma:

1. Mötets öppnande
2. Val av ordförande för mötet
3. Val av sekreterare för mötet
4. Val av två justerare, tillika rösträknare
5. Fråga om mötet blivit behörigt utlyst
6. Fastställande av dagordning
7. Föredragande av styrelsens verksamhetsberättelse
8. Styrelsens förvaltningsberättelse (resultat och balansräkning) för senaste verksamhetsåret
9. Föredragande av revisorernas berättelse
10. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
11. Val av ordförande för Föreningen, om ordförandes mandatperiod löpt ut eller ordförande önskar avgå
12. Val av övriga styrelseledamöter
13. Val av ersättare i styrelsen
14. Val av revisorer och revisorsersättare
15. Val av valberedning och sammankallande i densamma
16. Behandling av förslag som inkommit till mötet
17. Presentation av verksamhetsplan och budget för kommande år
18. Fastställande av medlemsavgift för kommande år
19. Övriga ärenden
20. Mötets avslutande

Vid extra årsmöte skall punkt 1-6, samt punkt 20 alltid behandlas. I övrigt får endast förekomma ärenden som angivits i kallelsen.

§ 10 Föreningens penningmedel skall förvaltas av kassören och ordföranden och innestå på konto hos bank. Kassören och ordföranden tecknar var för sig Föreningen.

§ 11 Ordföranden kallar till styrelsemöte; möte kan även kallas då mer än hälften av styrelsen finner det nödvändigt. Till styrelsens sammanträden kallas även ersättare och adjungerande. Ersättare och adjungerande har yttrande- och förslagsrätt. Ersättare har rösträtt endast då de inträder som ersättare för ordinarie ledamot.

§ 12 Styrelsen är beslutsfattande om minst hälften av ledamöterna, inklusive ordförande eller vice ordförande medverkar. Beslut fattas genom enkel majoritet, vid lika röstetal i valfrågor avgörs det genom lottning, i övriga frågor äger ordföranden utslagsröst.

§ 13 Det åligger styrelsen att föra räkenskaper och medlemsregister och på bästa sätt förvara Föreningens egendom.

§ 14 För ändring av stadgar, överlåtelse av Föreningens egendom eller upplösning av Föreningen erfordras beslut vid två på varandra följande möten med minst sex månaders mellanrum varav det ena skall vara ordinarie årsmöte. För sådant beslut erfordras minst två tredjedelar av alla röster. I händelse av Föreningens upplösning, skall dess samlingar och övriga tillhörigheter överlämnas till Kungälv och Stenungsunds kommuner.

Vem är med på bilden och var är den tagen?

En familj, troligen tre generationer, har dukat bordet och tagit fram sina husdjur och ställt upp för fotografen. Mannen som ägt fotot var född i Nolby i Solberga i början av 1900-talet. Känner du igen familjen eller huset? Då vi gärna vill veta så var snäll och hör av dig till Astrid eller Stig Svensson tel. 0303 -54089. Mail: astrid.svensson@home.se

Öar
i
Väst

Evert Samuelsson

KÄLLOR

Underlaget till efterföljande information om öarna i Lycke skärgård har hämtats i flera källor. Biskop Eysteins "Röde Bog", som var en inventering av kyrkans jordinnehav vid slutet av 1300-talet och biskop Jens Nielssens "Visitationsberättelser" från slutet av 1500-talet ger några glimtar från längesedan svunna tider.

Pehr Kalms, Carl von Linnés och Jonas Carl Linnerhielms reseberättelser från 1700-talet ger en sparsam information om vår skärgård. Ingen av dessa herrar synes ha varit fångad av dess särart. Pehr Kalm skriver: "Holmarna utanför Marstrand voro helt små och icke annat än små stenklippor med ganska få örter uppå" och Carl von Linné "...nakna klippor varav landet ser ut, som vore det för några år sedan av vatten uppstigit". Jonas Carl Linnerhielm plågades svårt av stanken från trankokerierna.

Större delen av underlaget härstammar från protokoll förda vid Inlands Södra härads ting, Marstrands Rådhusrätt, Bohusläns och Wikornas lagmansring samt Göta Hovrätts sessioner. Dessa handlingar för tiden efter 1658, då Bohuslän blev svenskt, är arkiverade i Göta Hovrätts stora arkiv i Jönköping och är en utomordentlig källa till information om människornas liv och leverne. Detta var inte bara "Jan Ersä och Per Persa", som möttes vid tinget för att slita tvister om smått och stort.

Även sockenstämmoprotokollen ger god information exempelvis om nöden och eländet efter sillfiskets slut i början av 1800-talet och de försök som gjordes att med små medel – några kappar havre eller liknande – lindra denna nöd.

Skolstyrelsens protokoll belyser de stora svårigheter man hade med att ordna en försvarlig skolgång för barnen ute på öarna. Det blev oftast korta perioder av undervisning av en ambulerande lärare.

Kyrkobokföringen ger den vanliga information om "födde, vigde och döde", men under den sistnämnda rubriken kan man få veta mycket om människornas sorger och svårigheter. Det farliga arbetet "på sjön" skördade många liv – många hustrur blev änkor med stora barnaskaror. Den utomordentligt höga barnadödligheten var ett annat problem. Koppor, kikhosta, mässling och andra epidemier ledde under de dåliga levnadsförhållandena ofta till döden.

Det finns även en muntlig tradition, som borde tagas till vara. Kanske är detta redan för sent, med fortfarande finns det nog en hel del att inhämta.

FÖRORD

Är vår skärgård vacker – är den en naturupplevelse. Nog tycker vi väl så många gånger om vi kommer in i en vik och går iland och möter en blomsteräng där triften står i rik blomning eller styvmorsviol. Det kan också vara mera sällsynta växter som exempelvis den vackra strandvallmon, marrispen eller strandmalört.

Sjöfågeln ger också skärgården en underbar känsla av liv och glädje främst under våren och försommaren, då den har sina kullar av ungar på skären och i vatten. Tyvärr har detta fågelbestånd minskat betänkligt under senare år. Holmar som i min barndom hade en så omfattande häckning, att man måste sätta ner fötterna försiktigt för att inte trampa sönder ägg, ligger nu helt tomma från häckning. Minkar som rymt från djurfarm, har etablerat sig på öarna och gör nu stor skada. Idag får de hjälp med rymningen av så kallade djurskyddsfanatiker. Dessa borde komma hit ut och göra klart för sig, vilka följder det kan bli.

Det ökande friluftslivet i skärgården skadar den också – och långt mer än det skulle behöva göra, om vi för fram med mera eftertanke. Denna oskattbara tillgång borde vi värna om och försöka bevara åt våra efterkommande. Med bara lite eftertanke – med lite hänsyn till andra levande varelser – med lite aktsamhet om växter och natur skulle vi kunna ge våra efterkommande ett betydligt bättre arv än de nu synes få. Detta är inte en fullständig historik över denna lilla del av Bohusläns skärgård utan endast några glimtar, som jag samlat in från dokument i våra rika arkiv – se mera därom under rubriken "Källor". Det finns mycket att hämta i dessa gamla protokollsamlingar och det är min förhoppning, att någon skall inspireras att göra sådan forskning.

Bankeryd och Tjuvkil sommaren år 2000-12-04

Evert Samuelsson

INNEHÅLL

KÄLLOR
FÖRORD
ÖAR I VÄST
LÅNGÖN MED TILLHÖRANDE ÖAR OCH HOLMAR
STENSHOLMEN OCH RÖRHOLMARNAS
STORA KRÅKERÖN
MELLAN KRÅKERÖN – SKRÄDDARÖN
NORRA KRÅKERÖN – NORDÖN
VANNHOLMEN
CARLSHOLMEN
INSTÖN
KLÅVERÖN
ELGÖN
LAMMHOLMEN
TREFOTEN
PORSHOLMEN
STORE OCH LILLE BROREN
BUSHOLMEN
KOCKHOLMEN

ÖAR I VÄST

Lycke skärgård omfattar ett stort antal öar, holmar och skär mellan Elgön längst i norr och Baggeskären och Gula Märren i söder samt mellan fastlandets stränder och Nord- och Sörkrakan längst ute i väster. Mitt inne i denna skärgård ligger Marstrand – en av Nordens äldsta städer. Den fick sina privilegier av kung Haakon Haakonsson på 1200-talet och redan då fanns det ett franciskanerkloster där. Det var den skyddade isfria hamnen, som kom att få så stor betydelse för sjöfarten och fisket – kanske främst för sillfisket. Men sillen kom endast in till kusten under vissa perioder så att det blev möjligt att fånga den med hjälp av dåtidens enkla fångstutrustning och små båtar. Sådana sillfiskeperioder finns noterade för tiderna 1420- slutet av 1400-talet, 1556- slutet av 1580-talet, 1660- slutet av 1600-talet, 1750- början av 1800-talet samt 1875 – 1900. Det var under den andra av dessa perioder – i februari 1586 – som kyrkoherden i Solberga – Herr Arne – mördades av två skottar, som med säkerhet var engagerade i sillfisket. Biskop Jens Nielssen, som gjorde många visitationsresor i sitt stift under slutet av 1500-talet, berättar om denna händelse i sin visitationsrapport från år 1587 den 18 juli: ”Vden för præstegaard, der er de Skaater stegled, som myrde och brende Her Arne – sogneprest i Solberg”. Denna händelse är också bakgrunden till Selma Lagerlöfs berättelse: ”Herr Arnes penningar”.

Under 1700-talets sillfiskeperiod var Marstrand ”porto franco” åren 1776 – 1795, vilket innebar stora fri- och rättigheter, men för att få besöka Marstrand erfordrades då pass och utresan fick endast ske från vissa hamnar på fastlandet. Tjuvkils Huvud var en sådan hamn och där inrättades pass- och tullkontroll med en Commisarie som chef.

Koön synes tidigt ha tillhört Marstrand och redan namnet säger ju, att det var där marstrandsborna hade sin boskap, men man finner i de gamla jordeböckerna, att de disponerade betydligt mera jord. Klåverön, Instön och Elgön ägdes nästan helt av dem och de hade även många gårdar inne på fastlandet. Dessa öar liksom Stora Kråkerön var alltså bebodda, men i övrigt var denna skärgård glest befolkad. Långön var enligt ett tingsprotoll obebodd år 1759. Men så kom då det ”Stora Sillfisket” under andra hälften av 1700-talet. Under de cirka 50 år, som detta pågick fyrdubbldes den kyrkobokförda befolkningen i Lycke socken och dessutom kom det under fiskesäsongen på hösten stora skaror från inlandet för att delta i fisket. En prästman noterade en gång i marginalen på ett protokoll att det fanns ”3000 själar utom allt löst folk”. Och denna stora folkökning skedde i skärgården. Det är ofattbart hur det kunde vara möjligt, men många husgrunder ute på holmarna minner om denna tid.

Ovannämnde biskop Jens Nielssen gjorde minst sju visitationsresor i den här delen av sitt stift under

de nämnda åren och vid nästan alla dessa färdades han då från Torsby prästgård förbi Bräcke och Tofta till Bremnäs eller Lycke by, där han steg i en båt för vidare färd över vattnet till Marstrand. Från flera av dessa resor finns det detaljerade färdbeskrivningar. År 1594 vek han i Bremnäs av ned mot stranden och gick i båtan vid landningsplatsen "Knappen", men 1597 fortsatte han till "Lycke Backe", som bör ha varit udden väster om Norra Lycke (vid Lycke kvarn).

I reseberättelsen anger han namnen på alla de öar och holmar, som passeras. De stämmer ganska väl överens med dagens namn. Här följer ett utdrag med den stavning som biskopen (eller hans skrivare) använde. Med lite ansträngning kan man förstå den.

"Och droge wi fra Knappen om Synder Krogerön i nord til vester, och haffde wi samme öe paa den venstre haand ret hoss som er fierdepart aff 1 fiering lang och 3 pilskud bred. Der er en gaard på den östre sida ved vandet. Saa droge wi om Mellem Krogerön i vest suduest liggendis paa den høyre haand. Hun strecker sig i vest suduest och i nordoust, och ligger i nord fra Syndre Krogerön 2 pilskud. I nord fra Mellem Krogerön 1 pilskud ligger Nordre Krogerön. I suduest fra Nordre Krogerön ligger 1 høy holme kallis Bratholmen och i vester fra Syndre Krogerön, och haffde wi samma holme paa den venstre haand ret hoss, der droge wi vester til synder, saa droge wi om en holme kallis Liungholmen, som wi haffde paa den høyre haand i norduest 2 pilskud. I suduest fra Syndre Krogerön 1 pilskud ligger en holme kallis Stensholmen. Der mit imellum ligger en holme kallis Kloffholmen er icke vidare imellum end man kand ro met en baad. Saa droge wi om en holme kallis Valholmen liggendis paa den høyre haand, i suduest fra Liungholmen 2 pilskud. Strax hoss den holme ligger en holme kallis Nessholmen 1 pilskud strecker sig i suduest paa den høyre haand.

I norduest fra disse holmer 4 eller 5 pilskud ligger en öe kallis Indstöen, och er fierde parten aff 1 fiering lang, strecker sig i sönder och nord, mit paa denne öe ligger 2 gaarder heder Indstöen, liggendis i öster och vester fra hin anden 1 pilskud. Ende i nord fra Indstöen 4 pilskud ligger Elieöen 1 fiering lang strecker sig i öster och vester, der er skoug paa, 4 pilskud bred, der er en gaard paa den syndre side mit paa öen.

I synder fra Nessholmen 1 pilskud ligger eb bar holme kallis Kalffholmen paa den venstre haand, der droge wi i vest suduest, saa om en holme heder Quindsmadzholmen paa den høyre haand der strax hoss.

Der strax vesten for droge wi om en öe heder Koöen liggendis paa den høyre haand strecker sig i öster och vester hen till Marstrand 1 fiering. Saa haffde wi Kloffueröen paa den venstre haand, strcker sig i suduest och nordoust recker hen imod Marstrand. Der er 4 gaardar paa, de ligger paa den vestre side i synder och nord 1 ilskud. I suduest derfra paa samme

öe ligger en gaard 4 eller 5 pilskud fra de andre 2, och haffuer de naffn aff öen.

Saa droge wi igiennim it megit smald sund kallis Albrittsund, imellum Koöen och Kloffueröen, och er icke bredere end man kan neppe ro met en baad, saa droge wi derfra i vester it lidet stycke imellum forsch:ne öer, saa igiennom Marstrands haffn om en holme kallis Brundsesholmen paa den vestre haand, saa atter om Kloffueröen, saa i vest norduest til Marstrand, om forsch:ne Koöen en ½ fiering fra Albrittsund. Men imellum Knappen som wi lagde ud fra och till Marstrand er 1 uggesiö. Och der wi komme til Marstrand stod Her Jens Christianssen sognepres-ten ther sammastedtz, och Her Niels capellan och Morten scholmester paa bryggen, saa fulde bispen Her Jens hiem och komme wi circiter 4. horam til Marstrand.

"Syndre Krogeröen" kaller vi Stora Kråkerön. Namnet "Mellem Krogeröen" var i bruk in på 1800-talet, men i våra dagar är den mera känd som Skräddarön. Det måste ha bott en skräddare där. "Nordre Krogeröen" har vi förkortat till Nordön.

Ett mått på namnens ålder är att MellanKråkerön finns omnämnd redan år 1388 i biskop Eystein Aslakssens "Röde Bog" med namnet "Maedel Krakar Öy". Det var "Sira Biarne" som då skänkte den till kyrkan.

Jens Nielssen använder måtten "pilskud" och "fiering" (fjärdings väg) för avstånd på land och till sjöss ett gammalt mått, som kanske härstammar från vikingatiden – uggesiö – där ugge är samma ord som "vecka" (vika). Det var en roddtörn om 7000-9000 meter. Ett pilskud synes ha varit 200-300 meter och en fiering var fjärdedelen av en gammal svensk mil, som var något längre än vår nuvarande mil.

"Det Stora Sillfisket"

Om skärgården utanför Lycke och angränsande socknar hade varit ganska folktom fram till mitten av 1700-talet, så blev det nu en radikal förändring. Sil-len kom nämligen återigen in i skärgården varje höst – kanske i större kvantiteter än någonsin tidigare. Berättelser om hur den to m pressades upp på stränderna i drivor levde kvar in på 1900-talet. De första rapporterna härstammar från år 1747. Det finns inga uppgifter om mängden från detta år, men i en skrivelse från landshövdingen till kommerskollegium några år senare kan man läsa: "...att sillen under höstmånaderna 1752 uti otrolig ymnighet och mängd stigit till stränderna i Södra skiärgården emillan Giötheborgh och Marstrand". Helt naturligt hade man då varken båtar eller fiskeredskap i erforderlig utsträckning. Det fanns inte heller salterier eller andra anläggningar för omhändertagande av fångsterna, men sådana skärgårdsverk kom att växa fram i snabb takt. Givetvis saknades det också arbetskraft, men sådan strömmade snart till från inlandet lockad av möjligheten

till goda förtjänster. Se vidare härom under rubriken "Befolkningsutvecklingen under fiskeperioden".

Vadlag.

Det bildades vadlag om cirka tolv personer, som anskaffade landvadar. Dessa lagvad bestod nog oftast av öbor samt bönder och bondsöner från kustsocknarna. Någon gång finner man delägare från inlandet. Lagbasen kallades "vadbuse". Möjligen är det sådana vadbuser, som gett namnet Busholmen till några holmar i Bohusläns skärgård. För vadens anskaffning beviljades statliga premier. Av denna anledning fanns det bestämmelser om dess storlek och vikt. Utan flöten och sänken synes en sådan vad ha vägt 45-50 lispund eller ungefär 400 kg. Vågmästaren O J Bruhn i Marstrand hade till uppgift att kontrollera vikten. En del av dessa vadlag har återfunnits i tingsprotokoll och andra handlingar. Här följer några:

Gamla Kråkerö vadlag: Christian Kamp från Marstrand och åboerna på St. Kråkerön.

Rörholmens vadlag: Olof, Jöns och Magnus Månsson från Lycke Prästgård, Nils Thoresson, Lars Mårtensson och Jöns Pehrsson på Rörholmen, Anders Pehrsson och Anders Gunnesson i Bremnäs, Jöns Ericsson på Sanden och Anders Ericsson i Äggdahl.

Klofwerö Vadlag:

Korsvikens vadlag:

I denna hantering, där stora penningssummor stod på spel och trängseln på fiskeplatserna ofta var stor, uppstod det givetvis tvister och instämningar till häradstingen. Otaliga protokoll i domböckerna vittnar om detta. Ett dylikt fall från år 1771 handlar om två vadlag – Hättans och Tångens – som kom i strid om en fångst vid "Elgö gafwel". Tångens vadlag var först på platsen och lade ut sin vad runt sillstimmet och började spela in den mot stranden. Då kom Hättans vadlag och lade sin vad innanför den förra och tog hela fångsten. Det blev en lång tvist vid flera ting, som slutade med en förlikning innebärande att Hättans vadlag skulle betala 250 dahler silvermynt i ett för allt.

Ute på fångstplatserna fanns det licenserade "sillluppköpare", som tog hand om sillen och förde den till salterier och trankokerier. Sådana "skärgårdsverk" växte upp på flera ställen: på Elgön, Lammholmen och Skinkan, vid Tjuvkils huvud och på Kockholmen, på Instön, Oterholmen och Qvillemansholmen, vid Skepphall på Kråkerön, på Långön, Rörholmarna och Stensholmen, på Carlsholmen utanför Klåverön. Det var "sillpatroner" i första hand från Marstrand och Göteborg men också från andra orter, som investerade i dessa anläggningar. Åkerman på Tofta i Lycke innehade det största trankokeriet med 36 kittlar om vardera 12 tunnor. Det låg på Stensholmen. En tunna våta varor innehöll 48 kannor (125,6 liter) och en tunna torra varor 56 kannor (146,5 liter), men för färsk sill införde men en annan "mätetunna". I början av sillfiskeperioden var den 63 kannor, men

ökades senare till 80 kannor (209,3 liter). Man avsåg nog att en sådan tunna färsk sill skulle ge en normal tunna saltad sill.

J F Weinbergs akvareller

Hamnfogden och stadsarkitekten i Göteborg J F Weinberg besökte på 1790-talet vår skärgård och gjorde då några akvareller, som är utomordentligt instruktiva. En av dessa visar pågående sillfiske i Elgöfjorden vid Porsholmens norra strand. Ute på fjorden ser man "kännebåtar". Man letade efter sillen med hjälp av en tunn lina, som hölls spänd med ett sänke. Inne vid stranden håller man på att spela in ett par sillvadar. En tredje vad redan inne och man har börjat ösa upp sillen i lastbåtar. Mitt inne i klungan av båtar ligger en jakt med kajuta och tretungad flagga. Detta måste vara den så kallade jaktlöjtnantens båt. Sillfisket var omgärdat av en mängd förordningar, vars efterlevnad övervakades av tullverkets personal. J F Weinberg har tecknat bergens konturer med så stor noggrannhet, att man kan pejla in platsen där han stod på ett par meter när. Det finns därför anledning förmoda, att han återgivit verksamheten med lika stor noggrannhet. Samme konstnär har gjort ytterligare ett par bilder från denna skärgård. En sådan visar de stora anläggningarna på Stensholmen och Rörholmarna och en annan hamnen vid Klädesholmen fylld av segelfartyg väntande på last. Med säkerhet var konstnären Weinberg gäst hos jaktlöjtnanten.

En fotokopia av den akvarell som visar pågående sillfiske i Elgöfjorden norr om Porsholmen återfinnes under denna holme.

Superibråk och slagsmål

Brännvinet lär ha flödat ymnigt under sillfisket. Det fanns små krogar på flera ställen i skärgården – exempelvis på Elgön och på Rörholmarna. I spritens spår följde bråk och slagsmål både hemma på öarna och ute på fiskeplatserna. Ett utdrag ur protokollet från sommaringet 1771 får stå som en bild för detta:

"Til thetta Ting hafwer Olof Nilsson i Swanwijk på Tiörn låtit instemma Erick Olsson i Kijhl at stånda honom til answar för thet han förleden höst tå olof stått i en båt wid Lamholmen utmed Elgön att handla sill, skall under eder och swordomar tryckt och skuffadt Olof Nilsson för bröstet, så at han som stod och höll sig i wantet skal fallit i siön, der Olof så när skal omkommit, om han ej af sine bröder blifwit räddad, och när olof åter blifwit hulpen upp i båten, skal Erick welat honom med hugg och slag öfwerfalla, hwarifrån likwäl de andra närwarande honom skola hindrat, påståendes Olof Nilsson at Erick Olsson härföre efter lag måtte ansedd warda och rättgångskostnaden ärsättia".

Det blev ganska dyrt för Erick. För sitt "wäldsamma förfarande" fick han böta 20 dahler silvermynt,

för ”öfwerdåd i swordom” 20 dahler och för rättgångskostnad 50 dahler.

Halvdäcksbåten Bredfot med flera

Statliga premier utbetalades för de båtar som användes inom sillfisket. Ur ett protokoll från vintertinget 1772 hämtas följande:

”I anledning af Kongl. May:ts och Rikssens Höglofliga Commerce Collegie Kungiörelse af den 6 Majj nästledne år angående ytterligare upmuntringar för Fiskerieidkare och hwad som bör iakttagas i anseende till obetalte Fiskerie Praemier instälte sig för HäradsRätten...

Likaledes betygade med liflig ed följande båtägare, at de icke ärhållit praemier för sine båtars nyttjande wid fisket åhren 1762, 1763, 1764 och 1765 nemligen ägarna af:

Backebåten Rosa kallad – Pehr Månsson, Swen Olofsson, Hans Olofsson, Olof Nilsson Ståhle, Ingemar Hansson, Anders Jacobsson, och Hans Rasmusson.

Halvdäcksbåten Fålen kallad – Berndt Andersson och Anders Ericksson.

Halvdäcksbåten Hästen kallad – Pehr Månsson och Swen Olofsson.

Halvdäcksbåten Märren kallad – Hans Olofsson och Olof Nilsson Ståhle.

Halvdäcksbåten Fölungen kallad – Hans Rasmusson och Anders Andersson.

Halvdäcksbåten Skåren kallad – Ingemar Hansson och Anders Jacobsson.

Halvdäcksbåten Trogen kallad – Olof Swensson och Lars Swensson.

Halvdäcksbåten Stormen kallad – Anders Ericksson d y och Olof Nilsson.

Halvdäcksbåten Plaggen kallad – Swen Pehrsson.

Halvdäcksbåten Weddingen kallad – Jon Pehrsson.

Halvdäcksbåten Stallen kallad – Nils Thoresson.

Halvdäcksbåten Ninne Wanna kallad – Hans Torbiörnsson och Pehr Torbiörnsson.

Halvdäcksbåten Backen kallad – Torkel Bengtsson och Nils Näresson.

Halvdäcksbåten Stuten kallad – Swen Näresson och Jon Helgesson.

Halvdäcksbåten Bredfot kallad – Anders Olofsson.

Halvdäcksbåten Tagrummet kallad – Olof Andersson och Swen Pehrsson.

Öfwer thet at förutnämnde Not- och Båtägare således eden aflagt skal them bewis genom utdrag af thetta Protocoll meddelt warda”.

Av en fullmakt som uppvisades vid samma ting framgår att dessa båtar även användes ”i öpne siön til Torsk, Långas och Cabilions fiskande”. Utöver sillfisket, som bedrevs på hösten, förekom det även denna typ av fiske.

Sillekras – Sillegiel – Sillerak – Sillegrums

Dessa fyra ord förekommer ofta i tingsprotokollen. Genomläsandet av en mängd sådana har givit till resultat, att de två första orden avser det man fick vid rensning av den färska sillen och de två senare det som blev i kitteln efter kokningen av sillen för framställning av tran. Fanns det ett trankokeri i närheten av salteriet lät man nog sillrenset följa med i kitteln vid kokningen av tran, men annars kastade man ut det i vattnet eller på klipporna. Det sillgrums, som man fick som restprodukt vid trankokningen, kunde inte användas till något vid skärgårdsverken och kastades därför bort. Senare kom man dock underfund med, att detta var en god gödning för åkerjorden och blev därför efterfrågat av bönderna. När sillfångsterna några år blev dåliga, gav man det utkastade avfallet skulden och man försökte då komma till rätta med problemet.

Det kom förordningar om hur man skulle förfara med avfallet. En åtgärd var att inhägna någon grund vik och på så sätt åstadkomma en ”grumsedamm”, där avfallet kunde deponeras. Tänk vilken odör dessa dammar måste ha spritt. Resekildraren Jonas Carl Linnerhielm skrev i en skildring utgiven 1787: ”Stanken som på långt håll omger trankokerierna, var så faslig att vi knappt kunde uthärda den” Dylika grumsedammar kan fortfarande skönjas på flera ställen.

Till sommartinget 1770 var tullförvaltaren Lars Kamp i Marstrand instämd ”angående förbrytelse emot Kongl. Fiskerie Förordningen medelst sillegiels och råks utkastande i Siön wid Långön”. Lars Kamp och hans son Elias var tydligen illa berörda av beskylldningen. De anlätade handelsmannen Fredrich Bunsen i Marstrand som sitt ombud och bad denne erbjuda ”Hofcammereraren Printzler”, som hade hand om fallet, ett ankare portugisiskt vin. Ett antal vittnen hördes – bland andra gästgivaren i Tjuvkiel Berndt Pehrsson och lotsarna på Långön Sven och Jöns Pehrsson. De flesta vittnade till tullförvaltarens fördel och han blev frikänd. Även försöket att muta cammereraren bortförklarades.

Befolkningsutvecklingen under fiskeperioden

Före detta rika sillfiske var vår skärgård glest befolkad. Enligt ett tingsprotokoll från 1759 var exempelvis Långön då obebodd och det torde ha varit fallet även beträffande Rörholmarna, Vannholmen, Carlsolmen, Lamholmen, Stora och Lilla Broren, Porsolmen och Busholmen. Folkmängden i hela Lycke socken uppgick då till 340 personer. Denna siffra fyrdubblades under de 50 år som fisket pågick och kom upp i 1400. Därutöver kom det under fiskesäsongen på hösten och vintern stora skaror säsongarbetare, som inte kyrkobokfördes. Större delen av alla dessa människor måste ha vistats i skärgården. Hur var detta möjligt – hur kunde alla dessa få tak över huvudet? Det är dock svårt att få en klar bild av befolkningsut-

vecklingen på de olika öarna. Hela vår kyrkobokföring förstördes vid prästgårdsbranden i Torsby på våren 1760. Kyrkoherde Lars Barthengren anskaffade genast en ny bok för bokföring av födde, döpte, vigde och döde. Däremot finns det inga husförhörslängder bevarade från tiden fram till mitten av 1790-talet, då sillfisket var på sin höjdpunkt, men snart skulle upphöra. Födelse- vigsel- och dödeböckerna ger dock en hel del information om befolkningsutvecklingen. Man kan exempelvis räkna hur många barn det föddes på de olika öarna och hur många barn som dog. Den senare siffran var skrämmande och låter oss ana hur illa det var ställt med bostäder och annat för barnens bästa.

Under åren 1761 – 1810 föddes det i hela Lycke socken 1580 barn – toppsiffran inträffade på 1790-talet med 62 födda under ett år. Antalet dödsfall under samma period var 1120, varav nästan hälften var barn under 10 år. Medelåldern för de 1120 döda var därför låg – 27 år. Kyrkobokföringen anger en dödsorsak – en sjukdom, en olyckshändelse eller dylikt. Eftersom läkare väl nästan alltid saknades vid dödsfallet, är uppgiften därför i många fall osäker. Här nedan följer dock en sammanfattning av dessa dödsorsaker:

Bröstvärk, hosta och bröstvärk, hosta, bröstsjukdom, lungdot	170
Feber, hetsig feber, frossa och feber	170
Epidemier – koppor, mässling, kikhosta	200
Slag – 3/4-delar av dessa var barn	200
Okänd sjukdom	80
Magsjukdom, magpassion	70
Drunknade	70
Ålderdom	50
Håll och styng (lunginflammation)	26
Rödsot (dysenteri)	19
Dödfödda barn	30
Mödrar som dog i barnsäng	17

För de återstående anges vattensot, jeckt, torrvärk, tvinsjuka, stenpassion som dödsorsak.

Sillfisket i Bohuslän och sillindustrins utveckling har beskrivits på ett föredömligt sätt av Olle Nystedt i Boken "SILLEN I BOHUSLÄN".

Fortsättning i nästa nummer...

Inlands Släktforskare

Årsmöte 2010. Torsdagen 11 mars kl. 18,30. Ytterby Folkets Hus

Dagordning:

1. Mötets öppnande
2. Val av ordförande för årsmötet
3. Val av sekreterare för årsmötet
4. Mötets stadgeenliga utlysande
5. Fastställande av dagordning
6. Val av justeringsmän / Rösträknare
7. Föredragning av verksamhetsberättelsen för 2009
8. Föreningens ekonomi
9. Revisionsberättelsen för 2009
10. Beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen för år 2009
11. Val av ordförande för föreningen
12. Val av ordinarie ledamöter
13. Val av suppleanter
14. Val av revisorer
15. Val av valberedning
16. Verksamhetsplan och budget för 2010
17. Medlemsavgift för 2011
18. Behandling av styrelsens motion: Förslag till nya stadgar
19. Övriga ärenden
20. Mötets avslutning

Styrelsen

KALLELSE

till årsmöte med

INLANDS SLÄKTFORSKARE

torsdag 11 mars 2010 kl. 18,30

Plats: Ytterby Folkets Hus
mittemellan Stationshuset och City Gross

Program:

Den legendariske kaparkaptenen

Lars Gathenhielm

1689 – 1718

berättar om sitt innehållsrika och spännande liv.

Kaffepaus

Årsmötesförhandlingar

Alla hälsas hjärtligt välkomna

Styrelsen